

**KS. STANISŁAW BOGDANOWICZ, CZAS BURZENIA – CZAS BUDOWANIA.
KOŚCIÓŁ GDAŃSKI W SPOŁECZEŃSTWIE ODZYSKUJĄCYM WOLNOŚĆ,
1984-1992, WYDAWNICTWO OFICYNA POMORSKA,
NOWY BUKOWIEC 2004, SS. 551.**

Po ukazaniu się książek ks. S. Bogdanowicza *Bo przemoc widzę w mieście i niezgodę. Trudny początek Kościoła Gdańskiego, 1922-1945* (Gdańsk 2001) oraz *Kościół gdański pod rządami komunizmu, 1945-1984* (Gdańsk 2000), niniejsza praca proboszcza bazyliki Mariackiej jawi się jako zwieńczenie 70-letniej historii diecezji gdańskiej.

Trzeci tom historii Kościoła gdańskiego obejmuje okres zaledwie ośmiu lat i zaczyna się w momencie, gdy ówczesny administrator diecezji, biskup Tadeusz Gocłowski, zostaje ordynariuszem, aż do 25 marca 1992 roku, gdy na mocy bulli *Totus Tuus Poloniae Populus* Jana Pawła II, ustanawiającej nowy podział terytorialny Kościoła w Polsce, diecezja gdańska staje się archidiecezją i jednocześnie metropolią gdańską.

Lata 1984-1992 stanowią krótki, lecz jednocześnie istotny okres historycznego przełomu. Na tle innych, zniewolonych systemem totalitarnym krajów oraz w szerokim kontekście wydarzeń rozgrywających się na scenie Polski Bogdanowicz ukazuje proces jednoczenia się Europy i budowania nowej rzeczywistości. W takiej sytuacji uzasadnionym wydało mu się przywołanie w tytule pracy słów starotestamentalnego mędrca, który w charakterystycznej dla siebie poetyckiej formie mówił o czasie burzenia i czasie

budowania (por. Koh 3,3). Bogdanowicz nie przemilcza również faktu, że „współautorem tych wszystkich niezwykłych wydarzeń był zrodzony w Gdańsku wielki ruch Solidarności” (s. 11).

Jak zauważa autor książki, rozpatrywanie i analizowanie historii nowej i najnowszej nie należy do zajęć najbezpieczniejszych, gdyż zawsze łączy się to z subiektywnymi i emocjonalnymi ocenami oraz z przeróżnymi punktami widzenia żyjących świadków. Wydaje się jednak, że Bogdanowicz wychodzi z tego obronną ręką. Stara się on bowiem nie tyle oceniać ludzi, co oddawać im głos po to, aby sami wyjaśniali swoje postawy i decyzje.

Autor trzeciego tomu historii gdańskiego Kościoła krok po kroku, z kronikarską dokładnością, przedstawia następujące po sobie etapy zmierzające do upadku systemu komunistycznego. Odnotowuje zatem zabójstwo ks. Jerzego Popiełuszki, które „spowodowało, wbrew nadziejom najwyższych władz, sporą erozję mafijnego zapału tajnych służb PRL, pewnych dotąd swej bezkarności, a także niemałe zamieszanie w kierownictwie PZPR” (s. 55). Píše o pierwszych po wojnie wolnych, choć ograniczonych kontraktach, wyborów parlamentarnych (4 czerwca 1989 roku) oraz o wyborach prezydenckich, podczas których, z wynikiem 74,3% głosów, wybrano Lecha Wałęsę (9 grudnia 1990 roku).

Na takim tle Bogdanowicz ukazuje Kościół gdański i pierwsze kroki piątego biskupa gdańskiego, którym od 31 grudnia 1984 roku jest Tadeusz Gocłowski. Już w następnym roku zreorganizował on kurię biskupią, promulgował nowy statut Rady Kapłańskiej i kolegium konsultorów, mianował nowego oficjała Biskupiego Sądu Duchownego, odnowił Diecezjalną Radę Duszpasterską, na nowo formował sieć dekanatów i parafii oraz uczestniczył w rozmowach, mających na celu rewindykację dzieł sztuki sakralnej do bazyliki Mariackiej w Gdańsku i kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Pruszczu Gdańskim.

W najnowszej historii Kościoła gdańskiego ks. infułat Bogdanowicz odnotował dzień 2 lutego 1987 roku, gdy biskup gdański promulgował dekret Kongregacji do spraw Biskupów przy Stolicy Apostolskiej, podnoszący bazylikę Mariacką do rangi konkatedry oraz 1 stycznia 1992 roku, gdy promulgował on dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, nadający kościołowi św. Brygidy w Gdańsku tytuł bazyliki mniejszej.

Autor „Czasu burzenia – czasu budowania”, kreśląc obraz struktur organizacyjnych diecezji gdańskiej, przypomina powołanie Gdańskiego Instytutu Teologicznego (1986 r.) i jego afiliację do Wydziału Teologii KUL (od 1990 roku) oraz ukazuje dialog partykularnego Kościoła z ludźmi nauki i inteligencją przejawiający się m.in. w organizowaniu Tygodni Kultury Chrześcijańskiej, sympozjów, Colloquiów Gdańskich i powstaniu Klubu Inteligencji Katolickiej.

Oddzielny rozdział książki poświęcony został „duszpasterstwu świata pracy”, w którym proboszcz mariacki przedstawia kontekst podpisania tzw. umów sierpniowych, rocznicę gdańskiego „Grudnia”, fale strajków, jakie ogarnęły Gdańsk i Polskę w 1988 roku oraz likwidację Stoczni Gdańskiej.

Ukazując „duszpasterstwo wspólnot i środowisk”, odnotowani zostali Kaszubi, Polonia Gdańska, która każdego roku 26 stycznia w katedrze oliwskiej obchodzi rocznicę tzw. marszu śmierci z obozu koncentracyjnego w Stutthofie, środowisko kresowiaków (wileńskie i lwowskie), duszpasterstwo rodzin i różnych grup zawodowych: służby zdrowia, kolejarzy, prawników, nauczycieli, cech rzemieślniczych i gildii kupieckich oraz marynarzy, rybaków, żeglarzy i portowców, dla których od 3 maja 1981 roku z kościoła św. Elżbiety w Gdańsku transmitowana jest msza św. radiowa „dla tych, co na morzu”.

Spośród wielu inicjatyw i wydarzeń duszpasterskich, jakie miały miejsce w omawianym okresie, wymienione zostały m.in. konsekracja biskupa pomocniczego diecezji gdańskiej Zygmunta Pawłowicza (1985 r.), koronacja obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej w kościele Najświętszego Serca Jezusowego w Gdańsku Wrzeszczu (1987 r.), obchody 50-lecia koronacji cudownego obrazu Matki Bożej Łaskawej z ormiańskiej świątyni w Stanisławowie (1987 r.), który obecnie znajduje się w kościele świętych Piotra i Pawła w Gdańsku oraz zakończenie peregrynacji jasnogórskiego wizerunku w diecezji gdańskiej (1988 r.).

Do historii wpisały się również obchody 237. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, jakie miały miejsce w Gdańsku dla uczczenia 50. rocznicy wybuchu II wojny światowej (1989), oddania hołdu bohaterom Westerplatte i modlitwy w intencji Ojczyzny.

Wyjątkowym wydarzeniem historyczno-zbawczym była pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski, podczas której Papież odwiedził również Gdańsk (11-12 czerwca 1987 roku). Autor publikacji szczegółowo opisuje jej przygotowania i przebieg oraz zamieszcza znamienne wypowiedź Wojciecha Jaruzelskiego (odtworzoną na podstawie zapisu stenograficznego) z rozmowy z sekretarzem generalnym KC Niemieckiej Partii Jedności i przewodniczącym Rady Państwa NRD Erichem Honeckerem, która miała miejsce 16 września 1987 roku w zamku myśliwskim Hubertusstock: „Chciałbym poruszyć jeszcze jeden specjalny czynnik. Chodzi o stosunki pomiędzy państwem a Kościołem. Poinformowaliśmy ambasady zaprzyjaźnionych państw o wynikach wizyty papieża. Mam nadzieję, że jesteście w tej sprawie dostatecznie poinformowani. Półzartem można by powiedzieć: to garb, którego nie można usunąć operacyjnie, z którym trzeba żyć. Sądzę, że z medycznego punktu widzenia jest to niewykonalne. Próbowaliśmy w kilku momentach zrzucić ten garb, ale to niemożliwe. Trzeba uczynić wszystko, aby nie przynosił negatywnych skutków i – jeśli można – doprowadzić do tego, aby stał się dla nas pożyteczny. To linia, którą reprezentujemy. Mówimy, że chodzi o trójstronną konstrukcję. Po pierwsze chodzi o walkę ideologiczną, o konflikt ideologiczny. Pomiedzy marksizmem-leninizmem a filozofią religijną nie istnieje możliwość kompromisu” (s. 418-419).

Ostatnie rozdziały pracy ponownie ukazują duszpasterskie wydarzenia, do których niewątpliwie zaliczyć trzeba Gdański Kongres Eucharystyczny (2-12 czerwca 1988 roku) i Rok Maryjny (7 czerwca 1987 – 15 sierpnia 1988 roku). Autor odnotowuje także osobistości, które w omawianym okresie odwiedziły Gdańsk i spotkały się z biskupem diecezjalnym. Wśród najważniejszych można wymienić Margaret Thatcher, Richarda von Weizsäckera, sekretarza generalnego NATO Manfreda Woernera oraz prezydenta USA George'a Busha.

Monografia ks. S. Bogdanowicza *Czas burzenia – czas budowania. Kościół Gdański w społeczeństwie odzyskującym wolność, 1984-1992* jest solidnym i dobrze udokumentowanym (179 zespołów archiwalnych z 13 archiwów oraz 556 opracowań) kompendium wiedzy na temat najnowszych dziejów diecezji gdańskiej. Posiada ponadto szczegółowy indeks rzeczowy (s. 468-527) oraz indeks nazw geograficznych (s. 528-533) i indeks nazwisk (s. 534-550).

Wśród uwag krytycznych pojawia się tylko jedna, dotycząca redakcji „Spisu treści”, z którego wynikałoby, że na prezentowaną pracę składa się 14 rozdziałów. Faktycznie jest ich 15. Tak więc paginacja stron, począwszy od s. 256, nie odpowiada rozmieszczeniu materiału w książce.

Pomimo takiego niedociągnięcia korekty książka ks. infułata S. Bogdanowicza ma prawo, jak napisał w przedmowie abp Tadeusz Gocłowski, stać się „swego rodzaju podręcznikiem historii, by starszemu pokoleniu te wydarzenia przypominać, a młodemu

pokoleniu uświadomić, jak trudna była droga do wolności Polski i do wolności Kościoła, który w Polsce realizował i realizuje zadania otrzymane od Chrystusa” (s. 5-6).

Ks. ROBERT KACZOROWSKI
AKADEMIA MUZYCZNA W GDAŃSKU